

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Adres van de Redactie: Ds. H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Psalm 4 - Een avondlied

„In vrede kan ik mij ter ruste begeven, en aanstonds inslapen, want Gij alleen, o HERE, doet mij veilig wonen.“

Op grond van dit slotvers heeft de joodse synagoge Psalm 4 tot een avondlied gemaakt, zo goed als zij gewoon was Psalm 3 als morgenlied te gebruiken.

Beide psalmen worden aan David toegeschreven. Zelfs exegeten, die aan de opschriften geen historische waarde toekennen, schrijven beide aan een en dezelfde auteur toe, vanwege de treffende overeenkomst in woordgebruik en zakelijke inhoud. Men vergelijkte 4 : 7 met 3 : 3 en 4 : 9 met 3 : 6.

Die overeenkomst is te opvallend om over het hoofd gezien te worden. We stemmen dan ook in met het oordeel van één uitlegger, dat „onze psalm als avondlied een pendant vormt van Ps. 3, dat duidelijk een morgenlied is.“

We zouden zelfs nog een stap verder willen gaan: beide psalmen kunnen zijn samen gevoegd vanwege hun innerlijke verwantschap, hun zakelijke harmonie, vgl. de boven gereleveerde overeenkomst tussen beide psalmen, en het feit dat beide zich kennelijk in een soortgelijke situatie afspelen: er zijn „benauwers“ (tegenstanders, 3 : 2) — er is „benauwdheid“ (4 : 2). In beide gevallen voelt de dichter zich in het nauw gedreven.

Wij zouden daarom willen voorstellen Ps. 4 tegen dezelfde historische achtergrond te lezen als Ps. 3, nl. als „een psalm van David, toen hij vluchtte voor zijn zoon Absalom“.

Met deze veronderstelde achtergrond — de opstand van Absalom — kunnen we begrijpen dat deze psalm begint met een ontroerende

Bede:

Als ik roep, antwoord mij,
o God mijner gerechtigheid,
die mij ruimte maakte in benauwdheid.

Gezien het vervolg („gij mannen...“, vs. 3) mogen we aannemen, dat David aan het eind van de dag dit gebed publiek heeft uitgesproken, dat hij is „voorgegaan in gebed“. Dat is zeker niet vreemd voor een koning, een man die in Gods Naam mag regeren over Gods volk en het recht des HEREN mag bestellen. Hij is verantwoordelijk vóór het volk, maar ook tegenóver het volk. Zij mogen van hem verwachten, dat hij zijn zaak, die ook de hunne is, voor de HERE zal brengen. Dat brengt zijn ambtelijke positie met zich mee.

Ook van onze eeuwige Koning, Jezus Christus, lezen wij keer op keer dat Hij voor de zijnen bidt en pleit: zijn volk gaat Hem ter harte.

Het siert David, dat hij zijn ambt zo waardig heeft gedragen, ook in de verguizing, voor het oog van de hofhouding en zijn lijfwacht, die beide met hem meegetrokken zijn (2 Sam. 15 : 13 v.v.).

Hij had er t.t.v. Saul een lange leerschool voor moeten doorlopen, toen de Geest van

God van Saul was heengegaan en rustte op David.

De voortdurende achtervolging, het altijd maar in het nauw gebracht worden, had hem zeer zeker de krijgstechniek geleerd, die hij later als koning zo nodig zou hebben. Maar het had ook iets anders bij hem wakker gehouden: zijn (bijna „nood“-gedwongen) vertrouwen op Jahweh alléén.

Mogelijkerwijs zinspeelt David op deze moeilijke beginperiode uit zijn leven: o God mijner gerechtigheid, die mij ruimte maakt(e) in benauwdheid... Hoe vaak was hij vroeger al niet in de engte gedreven. Hoe vaak ook had hij ervaren, dat God hem ruimte verschaftte, ook al zat hij opgesloten in een spelonk. Nee, David had geen enkele reden gehad, zich ooit te beklagen over de God zijner gerechtigheid. Levend met zijn God, had hij rijke ervaring opgedaan, bij Abimelech bv.: ik zocht den HERE en Hij antwoordde mij (Ps. 34 : 5). Antwoorden in de vorm van ingrijpen, helpen (vgl. Ps. 91 : 15). Daarom ook nu: als ik roep, antwoord mij... wees mij genadig en hoor mijn gebed.

Nu hij opnieuw in de engte is gedreven, mogelijk door zijn eigen zoon, Absalom, mag hij de God zijner gerechtigheid zijn nood vóórleggen: tenslotte is zijn koningschap geen vrijwillig gekozen baantje, noch gevolg van volksgunst; het is een door God hem opgelegde taák: een ambt.

E. R. Postma

En moge nu al een van zijn „lijfelijke zonen“ (Ps. 132 : 11, vgl. Ps. 89 : 30, 37), Absalom, in Jeruzalem op de troon zitten, deze duivelse caricatuur van beloftevervulling kan noch mag hij serieus nemen: het ambt van koning, het zitten op de troon des HEREN — daarover kan geen mens eigenmachtig beschikken; slechts die de HERE verkiesen zal (en niet die zichzelf als verkieselijk aanprijst) zal daarop plaats nemen.

Daarom moge de HERE nu zelf ingrijpen, antwoorden, ten gunste van David. Geen koning in Israël behoeft zijn eigen troon te verdedigen. Het is immers zijn eigen troon niet, zoals dat bij andere volken het geval is. Het is Góds troon.

Intussen mogen wij wel erg dankbaar zijn, dat ten laatste Jezus Christus — de wortel en het geslacht van David, Op. 22 : 16 — op de troon des HEREN heeft plaats genomen: onder déze koning heeft het volk des HEREN althans niet meer te lijden onder revoluties om de troon. Hij behoeft voor niemand te vluchten, Hem kan niemand serieus naar de kroon steken, Zijn zegenrijke regering over Zijn volk wordt nimmer onderbroken. Hij vergadert, beschermt en onderhoudt Zijn volk ononderbroken. Hij, Wie gegeven is alle macht in hemel en op aarde, laat zich

door niemand verjagen: zijn volk is eeuwig veilig bij Hem!

Gaat het om de troon des HEREN, dan is ook begrijpelijk David's

Berisping:

Gij mannen, hoe lang is mijn eer
tot versmading,
hoe lang hebt gij ijdelheid lief,
jaagt gij leugen na?
Weet toch, dat de HERE zich een
gunstgenoot heeft afgezonderd:
de HERE hoort, als ik tot Hem roep.
Weest toornig, maar zondigt niet;
spreekt in uw hart op uw leger,
maar zwijgt.
Brengt offers naar den eis
en vertrouwt op den HERE.

Wat bedoelt David met „mijn eer“? De vorige psalm maakt dat in één keer duidelijk: maar gij, HERE, zijt een schild, dat mij dekt, mijn eer, en die mijn hoofd opheft (Ps. 3 : 4, Ps. 106 : 20, Jer. 2 : 11, vgl. 1 Sam. 4 : 21, 22). Davids eer, de HERE, is tot versmading: niet David, maar Davids Góds wordt beschimpt, beledigd.

Op welke wijze?

Dat blijkt uit het vervolg: hoe lang hebt gij ijdelheid lief, jaagt gij de leugen na? 't Zou iets duidelijker zijn, wanneer was vertaald: ... zoekt gij de leugengoden? Want de vertaling „leugengoden“ vinden we terecht in Am. 2 : 4. En de uitdrukking „de HERE zoeken“ in de zin van „naar Hem vragen“, bij Hem hulp, uitkomst zoeken, is overbekend uit de bijbel, Ex. 33 : 7, Hos. 5 : 15, evenals „het aangezicht des HEREN zoeken“, Ps. 24 : 6; 27 : 8; 105 : 3, 4 enz. Op dezelfde manier kan men geesten van doden of waarzeggende geesten „zoeken“, consulteren, Lev. 19 : 31.

Soortgelijk wordt „liefhebben“ vaak gebezigd in de zin van: de HERE liefhebben, voor Hem kiezen en Hem dienen, Zijn geboden onderhouden, Ex. 20 : 6; Dt. 6 : 5; 7 : 9 enz. En dat afgoden herhaaldelijk met diverse woorden worden gekarakteriseerd als „ijdelheden“, nietigheden, nietswaardigen, die geen hulp kunnen bieden, waarop men tevegeefs zijn vertrouwen stelt, is al even bekend, vgl. 1 Sam. 12 : 21; 2 Kon. 17 : 15; Rom. 1 : 21.

Het komt er dus op neer, dat deze mannen de HERE beledigen door in de kritieke situatie, waar zij met David in verkeren, hun heil te zoeken bij afgoden; dat zij in de nood van het ogenblik bidden tot en offeren aan (zie beneden, vs. 6) afgoden, die voor David „ijdelheid“ en „leugen“ zijn, vgl. Jer. 51 : 17.

Nu zou men kunnen tegenwerpen: is dat wel waarschijnlijk, dat dit kleine groepje mannen, dat de moed heeft gehad zich aan Davids kant te scharen, zich tot afgoden wendt? Mag men juist van deze kleine groepje getrouwen niet verwachten, dat zij hun vertrouwen op de HERE stellen?

Aangenomen dat onze veronderstelling inzake de historische situatie juist is, kan de Schrift zelf het antwoord geven! Want wie

trokken er met David mee? Volgens 2 Sam. 15 : 13 v.v.: Davids gezin en hofhouding (zijn gehele huis), maar daarbij ook Davids dienaars — en dat zijn (blijkens 2 Sam. 15 : 18) alle Krethi en Plethi, alsmede zeshonderd man uit Gath (dus filistijnen).

M.a.w.: Davids lijfwacht, die geheel uit heidenen bestaat!

Is het nu een wonder, dat in deze benarde situatie, die heidenen zich tot hún afgoden wendden, nu voor hun idee Jahweh, de God van David, het erbij heeft laten zitten (vgl. Ps. 3 : 3)?

Maar fel berispt David deze „mannen”, deze „aanzienlijken” (vgl. Ps. 49 : 3; 62 : 10 e.a.), zijn lijfwacht. Wéét toch, bedenkt, zo voegt hij hun toe; dat de **HERE** zich een gunst- of bondgenoot heeft afgezonderd: de **HERE hóórt** als ik tot Hem roep!

't Is als wil David zeggen óók tot deze heidenen: mijn koningschap is een zaak van de **HERE**. Hij heeft mij daartoe speciaal geroepen, mij daartoe afgezonderd: 't is mijn levenstaak van mijn jeugd af aan. En er ligt een afspraak, een speciale afspraak, een verbond in dezen tussen Hem en mij (vgl. Ps. 2 : 7 v.v.). Wanneer iemand — wie dan ook — mij aanrandt in mijn van God gegeven koningsambt, krijgt hij met Jahweh te doen. **Die** zal het voor mij „maken”: de **HERE hóórt** — grijpt wel in — als ik tot Hem roep!

Daarom: siddert — maar zondigt niet; spreekt in uw hart op uw leger — maar houdt u stil.

M.a.w.: overlegt in uw hart, bij uzelf de situatie nu maar, als ge zo dadelijk rust neemt na deze ijl-mars — dan zult ge sidderen als ge aan de gevolgen denkt: de **HERE** zal grote en vreselijke daden doen, omdat Absalom (en Israël) het gewaagd hebben inbreuk te maken op Gods verbond met David, Zijn gezalfde.

Maar legt de hand op uw mond, beschimpt Jahweh niet. En bega geen misstap, zondigt niet door het van afgoden te verwachten: de **HERE** is mijn eer! Houdt u maar stil, wacht maar rustig af tot de **HERE Zelf** ingrijpt.

En: brengt „offers naar de eis”, blijkens Deut. 33 : 19 en Ps. 51 : 21 kennelijk een staande uitdrukking, die betekent: de (normaal) voorgeschreven offers, offers zoals de **HERE** die verwachten mag en geboden heeft — onder alle omstandigheden. En dus géén offers aan afgoden: vertrouwt op den **HERE**, op Jahweh!

O.i. is deze passage zo glashelder. Zij getuigt van Davids zeer hoge ambtsopvatting en toont hem — ook in de ure der verdrukking — als een waarlijk koninklijk man, als een theocratisch vorst, die beseft en belijdt, dat niemand iets van hem moet verwachten, maar dat elk zijn vertrouwen op den **HERE** moet richten: Hij zal het voor ons maken. Hierin is David een leidsman des geloofs.

Maar heerlijker koning is ónze **overste** Leidsman des geloofs, Jezus Christus: Hij omringt zich niet met een heidense lijfwacht — van wie zou Hij kwaad hebben te duchten? Hem dienen, als het moet, de hemelse heerscharen. Bij Hem is zijn volk, gerecruteerd óók uit de heidenen, volmaakt veilig — zolang het Hém dient, en tot Hém de toevlucht neemt. Zijn naam is dan ook... Jezus, d.i. Jahweh redt! Dwaas is ieder, die Hém het vertrouwen opzegt.

Daarom kan David in vast geloof besluiten met een

Belijdenis:

velen zeggen: wie zal ons het goede
doen zien?
verhef over ons het licht uws
aanschijs, o **HERE**!
Gij hebt meer vreugde in mijn hart
gegeven
dan toen hun koren en most
overvloedig waren.
In vrede kan ik mij ter ruste
begeven en aanstonds inslapen,
want Gij alleen, o **HERE**, doet mij
veilig wonen!

Men zou de uitzichtloosheid van de moderne mens niet beter kunnen formuleren dan met de woorden van Davids omgeving: wie zal ons het goede doen zien? De vraag stellen is voor de „velen” haar beantwoorden: geen mēns. Zelfs Góð niet (Ps. 3 : 3).

Maar David kent een beter antwoord. Er is voor hem, voor Gods volk, geen reden zichzelf als „radeloos, redeloos, reddeloos” te kwalificeren. Hij heeft immers Goddelijke garanties! Jaar in jaar uit heeft hij die bij het heiligdom ontvangen, in bewoordingen die al dateren uit de tijd van Aäron, tijdens Israëls woestijntocht. Want zó luidde Gods bevel aan Mozes:

Spreek tot Aäron en zijn zonen:
zó zult gij de Israëlieten zegenen:
de **HERE** zegene u en behoede u;
de **HERE** doe Zijn aangezicht over u
lichten en zij u genadig;
de **HERE** verheffe Zijn aangezicht
over u en geve u vrede.

Zo zullen zij mijn naam op de Israëlieten leggen, en Ik zal hen zegenen (Num. 6 : 22-27).

Weliswaar is David nu verstoken van de dienst bij het heiligdom en heeft hij Zadok en alle Leviëten met de ark teruggestuurd naar Jeruzalem, 2 Sam. 15 : 24. Maar nu de nood aan de man komt, kan hij zich beroepen op Gods eigen garantie, op Gods zegen voor wie Hem vrezen: verhef over ons het licht uws aanschijs, o **HERE**! Tóón ons uzelf in uw majesteit en liefde, nu velen zeggen: wie zal ons het goede doen zien?

Het goede? Gij hebt mij meer vreugde in mijn hart gegeven, dan toen hun koren en most overvloedig waren. Of wat anders verstaald: Gij geeft mij meer vreugde dan ten tijde waarop hun koren en most overvloedig zijn.

Koren en most — eten en drinken, dat is een combinatie die vaker voorkomt, bijv. Gen. 27 : 28, Deut. 28 : 51, 2 Kon. 18 : 32, Hos. 7 : 14. Weliswaar ontbrak het David c.s. op de vlucht niet aan eten en drinken, dank zij de goede? zorgen van Ziba (2 Sam. 16 : 1 v.v.) en van Sobi c.s. (2 Sam. 17 : 28 v.), maar van **overvloed** van koren en most kan moeilijk sprake zijn. Daarvoor kunnen we beter aan Jeruzalem denken: reken maar, dat Absalom in het paleis feest heeft gevierd, en dat hij het volk daarin heeft laten delen — al was het alleen maar om nog meer in de gunst van het volk te komen.

Moge het echter voor David lang geen feest zijn, hij weet dat de **HERE** met hem is, de **HERE** is zijn deel, buiten Hem heeft hij geen goed (Ps. 16). Daarom is zijn vreugde groter dan die van Absalom en de zijnen, in hun feestroes, na de welgelukte révolte en greep naar de macht. Want zij bouwen op onrecht en vergripen zich aan het recht en verbond des **HEREN**. Maar David blijft bij zijn God, blijft op Hem vertrouwen, en in zijn hart is de volmaakte rust en zekerheid: in vrede kan ik mij ter ruste begeven en aanstonds inslapen, want **Gij alleen**, o **HERE**, doet mij veilig wonen!

Al moet hij zijn bivak opslaan in het open veld, dus betrekkelijk onbeschermt, hij weet zich veilig: niet dank zij zijn lijfwacht, maar dank zij de **HERE** — de **HERE** alléén.

Innerlijke vreugde en innerlijke vrede, een rustig vertrouwen en een zich veilig weten aan het einde (Ps. 4) en aan het begin (Ps. 3) van de dag, midden in de grootste levensnood — is er een duidelijker, een veelzeggender antwoord mogelijk op de ook nu nog acute vraag van velen: wie zal ons het goede doen zien?

Nog steeds hebben wij immers de Goddelijke garantie: Ik zal hen zegenen! En: als God vóór ons is, wie zal tegen ons zijn?

Breukelen.

TE BERDE

Er verschijnt in onze kring een Gereformeerd Interfacultair Tijdschrift „Lucerna”. Onder redactie van drs. J. Faber, mr. dr. L. Roeleveld, dr. P. G. Smelik, ir. E. Stamhuis en dr. C. Trimp.

Het laatste nummer dat verschenen is, is een provo-nummer. Het opent met een artikel getiteld „gedachten van een provo-geëngageerde”, van de hand van student D. Kok, waarvan onder de personalia staat „ontwikkelde zich van een doorgaand-reformatoische levensopvatting via verontruste G.P.V.-er naar een radicaal evangelisch standpunt, te vergelijken met Negen over Zwart”.

Op zijn artikel wordt dan gereageerd in een poging tot een pastoraal gesprek met Douwe Kok, geschreven door ds. Van der Stoel. Verder door de commissaris van politie te Groningen A. Vos. Door T. van der Leest leraar te Rotterdam, die een open brief schrijft aan Provo. Door L. van Hulzen onder de titel „Provo psychologisch gezien”. Door de arts P. W. Tollenaar. En door G. de Lange, die heel het nummer verzorgde, directeur van het Pedologisch Instituut van de gemeente Rotterdam.

Het is een zeer interessant en verhelderend nummer geworden. De redactie van Lucerna heeft een goed idee gehad en het idee ook goed uitgewerkt. De bedoeling van dit „Te Berde” is niet meer dan de aandacht op dit nummer en op dit tijdschrift te vestigen.

Het aantrekkelijke in het artikel van amice Kok is wel dat hij nog begrijpt dat echt-gereformeerd-zijn o.a. ook betekent de gebreken in de maatschappij te zien. Protestant moet meer zijn dan een kerkelijke aanduiding. Of hij de gebreken juist ziet en ook of hij een juiste oplossing voor die gebreken

Amelink

weet en of hij een juiste methode heeft in het protesteren, kan hier buiten beschouwing blijven. Men leze het nummer.

Het zou van belang kunnen zijn, als er nog eens een antwoord kwam van de kant van Douwe Kok op alles wat tegen zijn artikel in het geweer is gebracht. Naar dat antwoord ben ik wel nieuwsgierig. Zo vraagt Van der Leest terecht waarom het protest van de provo zich nooit richt(te) tegen het communisme, het onrecht de Ambonnezen aangedaan etc.

Douwe Kok schreef ook iets over het gezag van de Schrift. Wat hij ermee bedoelt is niet erg duidelijk. Van der Leest reageert daarop met deze zin: „Als mijn indruk juist is, hebben we geen gemeenschappelijke basis meer voor een zinvolle discussie. Ik zou blij zijn, als ik hier een onjuiste conclusie had getrokken”.

Welke conclusie getrokken moet worden weet ik ook niet. Maar het is God dank ook niet zo dat als Van der Leest een juiste conclusie getrokken heeft, er dan geen zinvolle discussie meer mogelijk zou zijn. Misschien is de discussie dan wel gekomen op het meest wezenlijke punt. Iedere zending spreekt met mensen die het gezag van de Schrift niet aanvaarden. Daarmee is het werk natuurlijk niet zinloos geworden. Gelukkig niet. Er is nl. een gezag van de H. Schrift, dat zich doorzet tegen elke Schriftbeschouwing in en dat elk ongelooft ook weet te overwinnen. Het Woord van God is dan ook het zwaard des Geestes. Daarom kan er wat gebeuren, ook als er ogenschijnlijk geen gemeenschappelijke basis meer is. Het Woord van God wordt niet pas zwaard des Geestes, als de hoorders het als zodanig aanvaarden. Het is het zwaard des Geestes en overwint alle verzet tegen dat Woord.

Kerkelijk leven

De brochure van prof. J. Kamphuis

Verantwoording van een keus anno domini 1967 door J. Kamphuis, hoogleraar van de Theol. Hogeschool, Kampen. Uitg. Oosterbaan en Le Cointre N.V. Goes.

Een boekje van 67 blz., ingenaaid. Geen inhoudsopgave. Tien paragrafen met opschriften. De opschriften zonder meer zeggen niets. Menig vreemd woord. Ik denk aan wat ik eens van een Duitser las: „Als men de zaak niet goed weet en daardoor geen goede naam kan vinden is er wel een vreemd woord bij de hand”. In zijn uitdrukkingen verliest de schrijver alle maat uit het oog: kwaad, goddeloos herderschap, kerkverraad, een dolkstoot naar het hart van de kerk. Die dolkstoot moet dan de Open Brief zijn; dat kwade, goddeloze herderschap dat van de predikanten van Kampen, allen mannen die tientallen jaren de kerken hebben gediend en tegen wie nooit enige klacht is ingediend, ook niet door prof. Kamphuis vóór de Open Brief verscheen.

Een voorbeeld van prof. K.'s methode van strijden: „Er is hier een predikant die door middel van die brief een dolkstoot richt naar het hart van de kerk, die hij in de naam van God heeft gezegd te willen dienen omdat hij deze kerk heeft erkend als de gemeente Gods die Hij zich door het bloed van zijn eigen Zoon verworven heeft. Maar wanneer dat uit de feiten wordt aangewezen weet de kerkeraad steeds maar niet anders te doen dan te repeteren: zoudt u zo vriendelijk willen zijn ons uit de bijbel aan te wijzen dat zo'n dolkstoot een verboden zaak is voor een herder onder Christus” (blz. 62). De kerkeraad heeft niet het bewijs gevraagd dat zo'n dolkstoot verboden is, maar het bewijs dat de Open Brief een dolkstoot is. De methode van strijden die prof. K. hier volgt is al oud. Wanneer een rechter iemand die van moord wordt aangeklaagd vrijspreekt wegens gebrek aan bewijs kan men horen roepen: „Mensen, hoort nu toch eens aan! Bij rechterlijke uitspraak zijn moord en doodslag geoorloofd!” Roep maar luid, de mensen geloven er wel wat van.

Op blz. 4 lees ik: „Zo bestond de kerkeraad het in de loop van het vorig jaar zelfs een hem niet-welgevallig ouderling een voortdurend zwijgebod op te leggen”. Prof. K. geeft hier geen andere reden voor op dan dat die ouderling de kerkeraad niet welgevallig was. Op zo'n enig getuige zal ik de kerkeraad niet veroordelen. Was die ouderling ook een kerkelijke provo? Van provo's op de catechisatie weet menig predikant te verhalen, van provo's onder ambtsdragers op kerkelijke vergaderingen verhaalt de kerkgeschiedenis. De naam provo is nieuw, de zaak heel oud.

Prof. K. haalt met instemming een woord van de synode van R'dam-Delfshaven aan waarin gesproken wordt „van de aloude grondslag van de gereformeerde kerken in deze landen, n.l. Gods Woord en de drie formulieren van enigheid” (blz. 11). De synode vergiste zich daar. De gereformeerde kerken hebben nooit meer dan één grondslag gehad, n.l. Gods Woord. De drie formulieren zijn opgesteld om heel de wereld duidelijk te maken dat de gereformeerde kerken staan op de enige grondslag van Gods Woord en niet om met de Schrift mede-grondslag te zijn.

Prof. K. heeft de overtuiging dat de vrijmaking een werk des Heren is geweest. We lezen op blz. 33: „dat in de weg van de vrijmaking Christus zijn kudde wilde en wil vergaderen, en dat wie de vrijmaking als kerkreformatie loochent de kudde niet vergadert maar verstrooit”. Er staan meer van zulke krasse beweringen in.

Men kan wel proberen achteraf van de vrijmaking een scherp getekend beeld te geven maar zo'n beeld klopt niet met de werkelijkheid. Ik heb nog wel herinneringen uit de dagen der vrijmaking en dat zijn geen jeugdherinneringen, ik liep toen al een halve eeuw mee. De vrijmaking verliep op de ene plaats zo en op een andere plaats heel anders. Wie dat niet zoals ik door eigen ervaring weet kan het uit de stukken leren. Prof. K. haalt met instemming een uitspraak van de synode van Amersfoort 1948 aan waarin gezegd wordt dat wij uitgestoten zijn (blz. 51). Was dat een werk des Heren? Dan ben ik met recht afgezet. Mijn gemeente heeft zich niet vrijgemaakt, zoals de synodalen achteraf gelasterd hebben, de classis vergadering heeft ons geschreven dat ze met ons niets meer van doen

wilde hebben. Was dat een werk des Heren? Dan heeft de Here deze gemeente afgeschreven. Maar ik geloof eerder dat de duivel er zijn hand in heeft gehad. Werkte de Here toen dan niet? Zeer zeker wel, en nog ben ik Hem dankbaar voor zijn trouw. Maar de Here werkte ook krachtig toen de heidenen de christenen te vuur en te zwaard vervolgden, maar die vervolging was geen werk des Heren. Vóór we gedwongen werden ons te binden door de leerbeslissingen wilden wij in één kerkelijk huis wonen met hen die met die leerbeslissingen vrijwillig instemden, wij, niet alleen ik maar velen met mij, en daaronder ook prof. Greijdanus, en ook prof. K. Schilder. Wij konden daar wel ademen, over de verschillen wilden we praten. Maar men heeft ons er uitgewerkt. Dat was geen reformatie. Hier ter plaatse althans was geen reformatie, wij bleven die we waren en gingen op dezelfde voet voort.

Prof. K. schrijft: „Reeds sinds lange tijd is in de prediking en in de perspublicaties van met name ds G. Visee een voortdurend ageren tegen de samenleving van de kerken naar de regels van het kerkverband” (blz. 3) en: „Het ademen was hier al jarenlang moeilijk en het werd hoe langer hoe moeilijker” (blz. 65). Nu prof. K. toch eenmaal aan het verantwoorden was en in zijn openbaar geschrift de predikanten van de kerk van Kampen niet spaart, had ik ook graag zijn verantwoording gehoord van wat hij al die jaren naar het bevel der Schrift gedaan heeft om deze broeders in het rechte spoor te houden, maar daarover heel weinig of niets.

Prof. K. wil verantwoording doen van een keus. Van welke keus? Dat zegt hij niet, hij laat er ons naar gissen. Bijna aan het einde zegt hij: „Wij kunnen de leiding van deze kerkeraad niet meer volgen”, en: „Daarom geven we gewillig gehoor aan de oproep van die broeders ambtsdragers, die in het spoor der Waarheid willen blijven en waarachtig in gemeenschap willen staan met al de Gereformeerde Kerken in dit land” (blz. 66). Hij heeft dus gebroken met de Gereformeerde Kerk van Kampen. Was dat de keuze, doen of niet doen?

Er valt uit dit geschrift iets te leren. Dit valt er uit te leren dat het er met de vrijgemaakte kerken niet fleurig uitziet als een hoogleraar aan de school dier kerken waaraan de opleiding van hun predikanten is toevertrouwd zo'n boek kan schrijven en de man ook nog aanhang vindt.

K. Doornbos.

Onze grootste nood

Onze kerken verkeren in nood. Dat is zonder meer duidelijk.

Maar kent men de **werkelijke** nood waarin we verkeren?

Die is niet in de eerste plaats dat de gruwel van kerkscheuring — volgens Calvijn nà Godslastering de ergste zonde — onder ons optreedt.

Neen, die nood bestaat daarin dat men de geesten niet meer goed beproeven kan, dat het Geestelijk oordeel niet meer over heel de linie juist functioneert.

Men kan dat constateren aan de radikaal verschillende beoordeling van de bekende Open Brief.

In Kampen werd ds Mulder vanwege zijn ondertekening van deze brief zonder meer „een wolf in schaapskleren” genoemd, een herder die de kudde van achter de Goede Herder vandaan trekt.

Dat is de ergste zonde die een ambtsdrager bedrijven kan.

Als het met ds Mulder zo stond zou hij op de oordeelsdag uit Christus' mond het vernietigende vonnis horen: Ga weg van Mij, Ik heb U nooit gekend.

Terwijl er in Kampen zo over de Open Brief en zijn ondertekenaars werd geoordeeld geschiedt dat in andere kerken geheel anders.

Laat ik een paar voorbeelden geven.

Ook de kerk van Rotterdam-Delfshaven heeft een predikant die de Open Brief ondertekende. Het is de kerk waarvan ds Knoop en prof. Kamphuis emerite-predikanten zijn. Die predikant is ds J. Snijder. De kerkeraad van Rotterdam-Delfshaven heeft met deze predikant over zijn ondertekening van de Open Brief gesproken.

Wat daarbij precies gezegd is, is niet publiek geworden. Maar het resultaat van die besprekingen was dat ds Snijder zijn handtekening **niet** terugnam en de kerkeraad volkomen geconten-

teerd was en geen enkele kerkelijke maatregel tegen hem nam.

Ds Snijder, zo kon men in de officiële mededeling van de kerkeraad lezen, „reageerde op al de aan de orde gestelde punten zo, dat aan de bezwaren volledig werd tegemoet gekomen”. Het verslag eindigde met de woorden „Het broederlijk handelen met elkaar droeg ook thans onder 's Heren zegen vrucht”.

Op soortgelijke wijze ging het op de classis Schiedam.

Op deze classis was bezwaar ingebracht tegen de ondertekening van de O.B. door ds Smelik van Overschie.

Over wat door deze classis in verband met dat bezwaarschrift werd gedaan kon men in de kerkelijke pers het volgende lezen:

„Zoals wel bekend zal zijn, kwamen de afgevaardigden van de Kerken in het classisressort 28 juni j.l. opnieuw bijeen om de behandeling van de bezwaarschriften vanuit Overschie voort te zetten.

Een commissie, bestaande uit de predikanten Deddens, v. Tongeren en Veefkind en de ouderlingen v. d. Berg (Pernis) en de Jong (Rozenburg), had deze behandeling voorbereid door een werkrapport op tafel te leggen. Zij had daaraan veel tijd en inspanning besteed. De opzet daarbij was, de ingebrachte bezwaren te bestuderen en te onderzoeken of de ernstige beschuldigingen terecht konden worden geuit. Daarover heeft de commissie 3½ dag vergaderd. Om na te gaan of het standpunt van de beschuldigde recht werd gedaan, nodigde de commissie ds Smelik uit en legde zij hem enkele vragen voor, voornamelijk in verband met de „Open Brief”, o.a.: „Is oproepen tot vrijmaking vandaag nog mogelijk?”, „Moet het gelaakt worden wanneer men de vrijmaking een werk van kerkreformatie noemt?”, „Is het spreken van 'veten en twisten' niet misleidend?” e.d.

Gedurende bijna twee dagen werd over deze vragen op een openhartige en broederlijke manier gesproken, waardoor veel verduidelijkt kon worden. Het voornaamste van deze gesprekken heeft de commissie in haar werkrapport weergegeven.

Op grond daarvan kwam de commissie eenparig tot de volgende conclusie: „dat ds Smelik te kennen heeft gegeven, dat hij zijn standpunt inzake de Open Brief in de bezwaarschriften onjuist weergegeven acht. In het voorgaande is samengevat hoe ds Smelik over de door de bezwaarde brs genoemde passages oordeelt. Uw commissie is op grond van deze verkregen informatie van oordeel **dat niet mag worden gesteld dat ds J. M. Smelik afwijkt van het Woord des HEREN en van de Belijdenis der Kerk**”.

Omdat de commissie geen tijd meer had gevonden om een voorstel te concipiëren, diende de voorzitter van de commissie, ds v. Tongeren, het volgende voorstel in:

„De classis Schiedam van de Gereformeerde Kerken, vergaderd op 28 juni 1967, heeft kennis genomen van bezwaarschriften van brs uit Overschie, waarin ds J. M. Smelik door hen wordt beschuldigd van afwijking van Schrift en Belijdenis zulks mede in verband met diens ondertekening van de „Open Brief” aan de Tehuisgemeente. De classis kan echter op grond van de door ds Smelik gegeven verklaringen, neergelegd in een rapport van de daartoe aangestelde classiscommissie, uitspreken, vermelde beschuldigingen niet in Schrift en Belijdenis gegrond te hebben bevonden. De classis besluit deze uitspraak aan de adressanten kenbaar te maken onder toezending van het rapport”.

Dit voorstel werd na uitvoerige bespreking aangenomen met 12 stemmen vóór, 4 tegen en één onthouding.

Zo staan dus de zaken!

In Kampen wordt een predikant vanwege een concrete daad als verdoemelijk aanschouwd.

In Delfshaven en Schiedam worden predikanten die precies hetzelfde hebben gedaan ten volle als trouwe herders geaccepteerd en dankt men God dat de broederlijke gemeenschap door niets wordt gestoord.

Dat is onze grootste nood.

C. V.

Er komen bij de redactie van dit blad van tijd tot tijd ingezonden stukken binnen, die we maar niet meer plaatsen, omdat ze een ongeveer gelijke inhoud hebben als een ingezonden van broeder Werkman uit Kampen, dat eerder geplaatst is.

De overeenstemming is deze: men zegt „de ondertekenaars van de open brief kunnen best hun handtekening terugnemen onder die brief, gezien de gevolgen. Dan is er in het midden van het kerkelijk leven een struikelblok minder”.

De brieven schrijvers bedoelen het bijzonder goed.

Ze schrijven er wel bij dat ze de reacties op de open brief niet goedkeuren. Ze vragen van de ondertekenaars ook niet een herroepen van hun standpunt, maar alleen een terugnemen van hun handtekening.

Als mede-ondertekenaar van deze brief heb ik over deze vraag, die me ook persoonlijk wel gesteld is en wordt, al veel nagedacht. En na dat vele nadenken is een grote verbazing eigenlijk het enige wat er bij me overblijft.

Ik dacht dat het in de dienst des Heren ging om daden, waarachter het hart klopt. Wijlen Prof. K. Schilder heeft eens geschreven dat het typisch farizees is om alleen op het uiterlijk te letten en niet op het hart. Ik meen dat hij daarin gelijk heeft. Ik kan me ook niet indenken dat welke kerkelijke instantie ook, die een veroordelend vonnis heeft uitgesproken over de inhoud van de open brief genoeg zou nemen met een formeel terugnemen van de handtekening.

Als de ondertekenaars zouden zeggen „we nemen het stuk van tafel, maar we handhaven onze opinie”, dan is er immers niets veranderd. Ik neem de bestrijders te ernstig om aan te kunnen nemen dat het hun voldoening zou geven als er zulk een uiterlijk loos gebaar gemaakt zou worden.

Als argument gebruikt men graag dat de Heiland ons opdraagt bereid te zijn twee mijlen te gaan. Ik wil me graag daaraan onderwerpen. Maar als ik mijn opinie handhaaf en mijn handtekening terug zou nemen, dan ga ik helemaal niet. Dan doe ik iets wat de verwarring alleen maar groter maakt. En de Heiland heeft ons niet geboden iets te doen wat tegen de waarheid en de oprechtheid ingaat.

Ik vind deze vraag naar de terugneming van de handtekening alleen maar een bewijs van de karakter-bedervende situatie, waarin we gekomen zijn en die inhaerent aan kerkelijke moeilijkheden schijnt te zijn. Als ik van iemand zeg „hij is een dief” en later zeg „ik neem dat terug, maar handhaaf mijn opinie”, dan neem ik niets terug.

Het is tragisch dat zulke eenvoudige christelijke waarheden niet meer worden gezien.

Ik heb het uiteraard niet gehad over hen die terugneming van de handtekening vragen, maar dan ook echt terugneming bedoelen in de zin van opgeven van een opinie. Dat is een heel andere zaak.

Amelink.

INGEZONDEN

SCHEVE SCHUTTERS

Gebruik makend van een uitnodiging van enkele redactieleden van Opbouw om mijn mening kenbaar te maken, wanneer ik me met bepaalde dingen niet kan verenigen, zou ik graag iets willen zeggen over het Verweerschrift van Ds. B. J. F. Schoep dat in Opbouw van 16 juni verscheen.

Het gaat me met name over het gedeelte waarin hij schrijft, dat het schriftuurlijk confessioneel fundament wel uitwijst dat onze kerken zijn te erkennen, maar dat dit fundament niet uitwijst dat andere kerkelijke samenlevingen, in dit geval die van de synodaal gereformeerde kerken, niet meer als ware kerken zijn te erkennen.

Ds Schoep vindt dat de beoordeling van die kerken dient te geschieden op grond van het beeld, dat die kerken gerekend naar de kenmerken van de ware kerk, zelf vertonen.

Hij maakt m.i. dan van elkaar los de inhoud van de confessie en de toepassing in de historische situatie waarin wij ons en waarin onze kerken zich bevinden. Hij abstraheert de verschillende kerken en gaat ze stuk voor stuk eens bekijken en toetsen. Een theoretische bezigheid die interessant kan zijn, maar niet wegneemt dat de werkelijkheid blijft zoals ze is.

En die werkelijkheid met zijn harde feiten doet ons weten dat er geen vrijgemaakte geref. kerken zouden zijn geweest, als de synodale kerken op een bepaald tijdstip niet de kenmerken van een valse, ontrouwe kerk hadden vertoond en hen had verstoten, die wel van de kerk waren.

Als Ds. Schoep deze dingen niet wil zien of erkennen of er niet meer zwaar aan wil tillen, dan vraag ik me af wat we aan belijdenis-geschriften

hebben. Dan hadden we ons ruim 20 jaar geleden ook niet druk hoeven maken. Wat toen waar was, is nog waar. Of al hij meent dat er iets veranderd is, bij de syn. geref. kerken ten gunste, dan zou hij dat moeten kunnen aantonen.

Ik geloof dat er alleen iets veranderd is ten ongunste in die kerken, omdat men met het nieuwe kerkrecht dat in 1958 is ingevoerd de hiërarchie heeft bevestigd en gefundeerd en daarmee tegelijkertijd de naam gereformeerd heeft verspeeld. Niet ten onrechte wordt de toenadering tot de hervormde kerk in die kring steeds groter.

Wat mij onbegrijpelijk voorkomt is, dat Ds. Schoep, deze dingen niet ziet, wil zien of zo anders taxeert dat het bij mij althans de indruk vestigt dat hij zijn ogen dicht doet of in nevelen wandelt.

Groen van Prinsterer heeft er m.i. terecht op gewezen dat we niet alleen moeten weten wat er is geschreven, maar ook wat er is geschied. Ik zie geen reden om art. 27-29 van de N.B.G. wel te onderschrijven, maar ze niet toe te passen in de historische situatie waarin we leven.

Evenmin lijkt het me billijk om hen die niet meegaan met het gevoel van Ds. Schoep, invoering van een vierde formulier van enigheid aan te wrijven.

Dr. Bremmer schreef enige weken geleden in Opbouw een artikel, waarin hij meende dat de verschillen die er zijn, in een gesprek van 5 minuten waren op te lossen. Zijn artikel sprak me wel aan. Maar na wat Ds. Schoep nu in zijn Verweerschrift naar voren brengt, lijkt me dit bepaald te optimistisch. Ds. Schoep ziet de werkelijkheid niet zoals ze is, en schiet er naast. Dat kan bedenkelijke gevolgen hebben. Voor een soldaat, maar ook voor ieder die een bepaalde taak heeft in het leven.

Ik zou het op prijs stellen wanneer de redactie van Opbouw in dezen een duidelijker positie innam. De christelijke vrijheid, die de Redactie wil verdedigen, is een groot goed onder ons en niet in de laatste plaats inzet van de vrijmaking. Maar de nuchterheid en de Wijsheid gebiedt om scheve schutters het rechte doelwit voor ogen te houden. Niet om elkaar te kwetsen, maar om elkaar te helpen tot opbouw van het gereformeerd leven.

D. Smilde.

Naschrift

Broeder Smilde „zou het op prijs stellen wanneer de redactie van Opbouw in dezen een duidelijker positie innam”. Dat zal wel betekenen, dat hij wel wilde, dat de door hem gesignaleerde opvatting van ds Schoep door haar werd bestreden.

Hij heeft bezwaar tegen de uitspraak van ds Schoep „dat het schriftuurlijk confessioneel fundament wel uitwijst dat onze kerken als ware kerken zijn te erkennen, maar dat dit fundament niet uitwijst dat andere kerkelijke samenlevingen, in dit geval die van de synodaal gereformeerde kerken, niet meer als ware kerken zijn te erkennen”.

Wij zouden vooreerst de Belijdenis niet een fundament willen noemen. Het fundament van de kerk is Christus. En niemand of niets anders. Maar we zijn wel van mening, dat we de synodaal-gereformeerde kerken geen valse kerken moeten noemen.

Wij willen er daarbij op wijzen dat zelfs in de Akte van vrijmaking de synodale kerken expres niet als valse kerken worden gediskwalificeerd. En evenzo dat bij de vereniging van 1892 de kerken haar leden bewust hebben vrijgelaten de Ned. Herv. Kerk al of niet als valse kerk te typeren. We moeten daarbij bedenken dat de belijdenis slechts die kerken als valse kerken aanwijst bij welke alle kenmerken daarvan — het zichzelf en haar ordinantiën meer macht toeschrijven dan aan het Woord Gods; het zich niet onderwerpen aan het juk van Christus; het niet bedienen van de sacramenten gelijk Christus dat in zijn Woord verordend heeft; het zich meer gronden op de mensen dan op Christus; het vervolgen van hen die haar bestraffen over haar gebreken, gierigheid en afgoderijen — in volle omvang en in onlosmakelijke samenhang voorkomen.

Vervolgens: Laten we in onze situatie maar niet te veel naar andere kerken kijken, maar inkeren tot ons zelf. Als de synodale kerken door schorsing en afzetting en door wijziging van de KO „de kenmerken van een valse, ontrouwe kerk” zijn gaan vertonen, wat moeten we dan van onze kerken zeggen? Ambtsdragers zijn geschorst of afgezet en kerken zijn buiten het verband gezet op een vreemde manier, die met het gereformeerde kerkrecht niets te maken heeft.

Op lichtvaardige wijze worden trouwe herders tot wolven in schaapsklederen verklaard. Men gaat doleren om vermeende ketterijen. Wij vrijgemaakten hebben zoveel boter op ons hoofd, dat we maar niet in de zon moeten gaan staan. Wij maken ons schuldig aan dezelfde zonden, die we in anderen altijd hebben veroordeeld. Zijn die anderen daardoor valse kerken geworden, hoe staat het dan met ons?

Voor ruim twintig jaar hebben we ons druk gemaakt. Ook wij, leden van de redactie. Misschien hebben anderen zich drukker gemaakt, maar wij toch ook wel. Maar niemand van ons heeft zich vrijgemaakt om art. 28 van de Ned. Gel. Bel. We hebben ons niet afgescheiden van hen, die niet van de kerk zijn. Sommigen van ons hebben zich ook niet vrijgemaakt — dit ter zijde — om art. 31 van de K.O. Ook al was er geen art. 31 K.O. geweest en geen art. 28 van de Ned. Gel. Bel. dan zouden we nog **neen** gezegd hebben tegen verkeerde bindingen en onrechtvaardige schorsingen. Evengoed als we nu weer neen zeggen tegen verkeerde bindingen en onrechtvaardige schorsingen. In 1946 zei de kerkeraad van Voorthuizen tegen ds Jager: „Als u zich vrijmaakt en met preken doorgaat dan moet u eerst verklaren dat wij valse kerk zijn”. Hij heeft dat pertinent geweigerd en weigert dat nog. We prijzen het nieuwe kerkrecht van 1958 in de synodale kerken niet. Maar dat doen we evenmin de kerkrechtelijke praktijk, die onze kerken er op na houden. Daarom zijn zij nog geen valse kerken geworden en wij ook niet. En in elk geval is de vervangingsformule van de baan.

Wat de uitdrukking van „een vierde formulier” betreft, niemand hoeft het daarmee eens te zijn. Maar de vraag mag wel gesteld worden of er niet iets dergelijks aan de hand is. Voor kort werd aan een van ons de vraag gesteld door een kerklid wat er toch eigenlijk gaande was. In 1944 was het haar wel duidelijk geweest, maar nu kon ze er geen wijs uit worden. Toen is haar geantwoord: „Velen zouden het art. over de kerk in de Apostolische Geloofsbelijdenis: Ik geloof een heilige, algemene christelijke kerk; wel zó willen aanvullen: 'En dat is in Nederland de Vrijgemaakte kerk (en voorlopig ook nog de christelijke gereformeerde kerk)'. Zo zal ds Schoep het ook wel bedoelen als hij spreekt van een vierde formulier.

Al met al denken we niet dat ds Schoep een „scheve schutter” is, die de werkelijkheid niet ziet. We zijn het niet met alles eens, wat ds Schoep schreef. Maar we zijn er vast van overtuigd, dat niemand om die ondertekening moest worden lastig gevallen. Met hen nemen we het op voor de ten onrechte geschorsten en voor de Tehuis-gemeente in Groningen. En zijn overtuigd, dat we daarmee doen wat we ook in de jaren 1944-1946 deden.

De redactie.

BOEKAANKONDIGING

Handboek 1967 ten dienste van de Gereformeerde Kerken in Nederland.
Onder redactie van drs D. Deddens.
Oosterbaan en Le Cointre N.V. Goes.
Prijis f 3,75. Gecart. f 4,75.

We volstaan met een aankondiging van deze gids voor ons kerkelijk leven. Onmisbaar in het verkeer tussen de kerken. Verder slechts dit: het Jaaroverzicht van de redacteur is, zoals we dat in de laatste jaren gewoon zijn, een verre van objectief stuk. Men begripte ons wel: we verwachten waarlijk niet een neutrale kroniek. Dat kan van niemand worden gevergd. Maar als de overzichtschrjver partij kiest, dan alstublieft geargumenteerd. Welnu: op blz. 201. Daar komt de Open Brief ter sprake: „... en schreven 25 broeders (negentien predikanten) hun „Open Brief”, op hun weg naar „de wereldkerk”. Dat laatste betekent in dit verband dat deze broeders „een warm pleidooi” hielden „voor deelname aan de oecumenische beweging”. Hetgeen door hen stuk voor stuk wordt ontkend. Hetgeen in de Open Brief wordt weersproken. Zo worden we voorgelicht en uit elkaar gedreven. Het bewijs van de schrjver van het overzicht ontbreekt.

G. Visee.

De Franje van Faas

Henry/Wandelganger/Faas: **God, Nederland en de Franje**. Necrologie van het Nederlandse partijwezen. A. W. Bruna & Zoon.

Wandelganger

De schrijver van dit boek is de parlementair redacteur van de Volkskrant, die vooral bekendheid heeft gekregen onder de pseudoniem Wandelganger. Men zegt van hem, dat hij bij elk ontbijt wel een liberaal op kan.

Het feit dat de schrijver journalist is bepaalt mede de inhoud en de toon van het boek. Het is geen wetenschappelijke verhandeling, het is een scherpe journalistieke schets, met hoogtepunten en dieptepunten, en het leest als een schelmenroman.

Ook in een ander opzicht is de figuur van Faas tekenend voor de politieke situatie. In 1954 was Faas nog een gematigd verdediger van het bisschoppelijk mandement, dat onze Roomse vrienden toendertijd verbood op een andere partij te stemmen dan de K.V.P., of lid te worden van een andere vakorganisatie dan de K.A.B. In 1967 heeft deze zelfde Faas geen goed woord over voor het Nederlandse partijwezen in het algemeen en voor zijn eigen partij de K.V.P. in het bijzonder.

Men kan daarover zijn schouders ophalen onder het slaken van de opmerking: nou ja, hij is één van de linkse jongens. Dat is waar, maar deze linkse roomse jongens moet men niet onderschatten.

Bejaalde structuren, in casu de structuur van het Nederlandse partijwezen kunnen zich alleen handhaven, als zij gedragen worden door de openbare mening. Een bepaalde partijstructuur heeft historische wortels, maar dient tegelijk zijn rechtvaardiging te vinden in de publieke opinie. Althans in een democratie.

Nu heeft een journalist alles met de openbare mening, de publieke opinie te maken. Iemand, zoals Faas, die 20 jaar een succesvol parlementair journalist is geweest, heeft bevestiging op politiek gebied een fijne neus te hebben voor de ontwikkelingen die gaande zijn. Een goed journalist is de ontwikkeling altijd iets voor, maar nooit veel voor, want anders kan het lezerspubliek het niet meer volgen.

Daarom, in dit boek heeft men niet te maken met de vreemde opvattingen van een vreemd persoon. Integendeel, het is een boek van iemand die 20 jaar in de keuken van het politieke bedrijf heeft staan loeren. Het is een boek, waarin ontwikkelingen getekend zijn, die wel eens werkelijkheid kunnen worden. Daarom, het is niet alleen een vermakelijk, maar ook een boeiend en leerrijk boek.

Is politiek karakterbedervend?

Ja, zeggen velen. En zij zullen het met des te meer overtuiging zeggen als ze dit boek hebben gelezen. Wie geïnteresseerd is in een ontluistering van de Nederlandse politiek en van de Nederlandse politici kan bij Faas zeer goed terecht.

Deze ontluistering heeft zijn positieve en zijn negatieve kanten. Positief werkt ze, als daardoor het masker wegvalt waarmee veel politiek bedrijf is verhuld.

Maar de negatieve aspecten worden in dit boek ook erg duidelijk. Hier ligt ook, naar mijn smaak, de zwakte van dit boek. In sommige gedeelten is de toon zo denigrerend, dat het niveau zich daar maar weinig verheft boven dat van het spreekwoordelijk gepraat aan de borreltafel. Zo in de trant van: alle partijen zijn een pot nat, ze verprutsen het allemaal even erg. Dit soort opmerkingen kweekt een negatieve stemming bij het kiezerspubliek, die de politiek toch al vaak zien als een vies zaakje van gladder jongens, die elkaar het balletje toegooien.

Dat denigrerende komt ook al tot uitdrukking in de titel van het boek. Gods naam wordt daarin ijdel gebruikt.

Bij het beoordelen van de morele kanten van het politieke vak moet men zich van twee dingen goed rekenschap geven. Het komt me voor dat Faas dit echter te weinig heeft gedaan.

In de eerste plaats ligt daar het feit dat de politicus dit met enige andere beroepen gemeen heeft, dat hij zich bij voortduur in een onderhandelingspositie bevindt. Hij onder-

handelt met zijn kiezers, want hij is afhankelijk van de gunsten van deze kiezers. Tezelfdertijd onderhandelt hij met zijn medepolitici, om althans een deel van zijn doelstellingen gerealiseerd te krijgen. Het onderhandelen is eigen aan het vak. Dat het resultaat van die onderhandelingen tenslotte niet blijkt samen te vallen met het aanvankelijke oogmerk, mag nooit aan de betreffende politicus verweten worden.

In de tweede plaats speelt in de politiek altijd de zogenaamde machtparadox een rol. Onder machtparadox is het volgende te verstaan: Om in de politiek iets te bereiken, om bepaalde doelstellingen gerealiseerd te krijgen dient men macht te verwerven en te behouden. Heeft men eenmaal de macht, dan blijkt die macht zijn eigen wetten te stellen, zijn eigen logica te hebben, waardoor de pogingen om bepaalde doelstellingen te bereiken weer gefrustreerd worden. Het is goed te beseffen, dat het in de politiek allereerst gaat om macht. Dat klinkt naar en het lijkt weinig christelijk. Maar het blijft een feit dat het in de politiek gaat om bepaalde dingen uitgevoerd te krijgen. Christelijke politiek zal zich niet mogen onttrekken aan die machtsuitoefening, maar zal zich wel voortdurend bewust moeten zijn van het instrumentele karakter van het bezitten van macht. Macht is geen doel op zich zelf. Het dient middel te zijn.

J. G. van Oord

Nogmaals zij de vraag gesteld: is politiek karakterbedervend?

Antwoord: niet méér, maar ook niet minder dan beroepen in enige andere sectoren van het leven, waar macht in welke vorm ook een rol speelt.

Politiek is, zelfs in een klein land als Nederland, te belangrijk om het over te laten aan mensen met weinig karakter.

Necrologie

Faas heeft zijn boek de ondertitel gegeven: Necrologie van het Nederlandse partijwezen. „Dit boek probeert te zijn een herdenkingsartikel over de Nederlandse partijen”. Aldus de schrijver. Want Faas is van mening dat alle gevestigde partijen hun dagen hebben gehad, en gedoemd zijn om te verdwijnen.

Er hapert wat aan de Nederlandse politiek. Twaalf kabinetten in twee en twintig jaar tijd. Zeer langdurige kabinetsschises. Regeringen met weinig regeerkracht. Groot onbehagen bij het kiezerspubliek. Het zijn allemaal bekende feiten. Maar Faas brengt deze feiten in verband met de positie van de gevestigde partijen.

Waarop is nu de hoop van de schrijver gevestigd om uit de misère te komen?

„Ik hoop op een partij, die zal bestaan uit negentig procent van de huidige P.v.d.A., zeventig procent van de K.V.P. van nu, de helft van de A.R.P. en P.S.P., vijftig procent van D'66 en een brokje van de C.H.U. Dat is net zo'n beetje de meerderheid. Het hoeft niet meteen natuurlijk, al zou het wel prettig zijn.”

Dit moet dan volgens Faas de progressieve partij zijn van het twee-partijstelsel, dat gecombineerd met het districtensysteem, de zo zeer gewenste duidelijkheid, democratie en regeerkracht aan de Nederlandse politiek moet teruggeven.

Dit alles is uiteraard niet van de ene op de andere dag te verwezenlijken. Als oplossing op de korte termijn propageert Faas daarom de volgende punten: het geleidelijk terugdringen van de rol van de monarchie in het politieke leven; duidelijke samenwerking tussen P.v.d.A. en de K.V.P., twee partijen die elkaars natuurlijke bondgenoten zijn geworden; het doorbreken van het zgn. dualisme in de verhouding tussen regering en parlement, d.w.z. dat de minderheidspartijen tijdens de kabinetsformaties bindende afspraken maken om te komen tot meerderheidsbeslissingen.

Stof tot nadenken geeft Faas voldoende. Ter

illustratie geef ik een paar citaten, die mij hebben getroffen.

Over de monarchie:

„Veel Nederlandse politici draaien het probleem om en zeggen: Het is toch maar fijn dat we hier met onze versplinteringen een koningin hebben, die boven de partijen staat en een (aan zuivere objectiviteit grenzende) keuze kan doen. Dat klinkt logisch. De waarheid is echter, dat wij in een kringetje rondhollen. Zolang wij politiek zo verdeeld zijn als nu, zitten we goed met een politieke koningin, althans met een koningin die aan politiek doet. Zolang wij echter een politieke vorst hebben, doen wij minder aan onze verdeeldheid dan goed voor ons zou zijn.” (blz. 29)

Over het kiesstelsel:

„Wijziging van het kiesstelsel en van het partijstelsel moeten hand in hand gaan, maar de herziening van de partijen behoort iets vooruit te lopen. Wie het alleen zoekt in een ander kiesstelsel frustrereert de partijvernieuwing en maakt dus een ander kiesstelsel zelfs onmogelijk.” (blz. 207)

Over het samengaan van K.V.P. en A.R.P.:

„Het wordt de hoogste tijd dat K.V.P. en A.R.P. hun illusies opgeven. Het vasthouden aan het christen-democratische droombeeld is vooral zo schadelijk, omdat het een discussie over een partijherziening, die wel mogelijk zou zijn, tegenhoudt. Bovendien is het een vreemde illusie. Wanneer het zou lukken in Nederland een christen-democratische partij op te richten, zou zij automatisch een nogal kleurloze middenpartij worden, die bovendien niet veel machtiger zou worden dan nu de K.V.P. alleen. De operatie zou dus niets oplossen.” (blz. 241-242)

Conservatief versus progressief

De opvattingen van Faas roepen twee hoofdproblemen op.

In de eerste plaats doet zich de vraag voor of het criterium progressief-conservatief, dat Faas met vele anderen hanteert, wel voldoende basis vormt voor de oplossing van de huidige en toekomstige staatkundige vraagstukken. Wát is progressief, wát is conservatief? Wié is progressief, wie is conservatief? Dit zijn allemaal reële vragen, waarop ook Faas het antwoord schuldig blijft. Het blijft bij wat vage aanduidingen en verwijzingen naar de Democratische Partij in de Verenigde Staten. Maar nergens doet de schrijver een poging om een schets te geven van het program dat de progressieve partij, die hij zo graag tot stand ziet komen, dient te hebben.

Trouwens, ik noem een paar grote namen uit onze staatkundige geschiedenis: Kuyper, Schaapman, Drees, Romme, Zijlstra — wie van dezen is progressief, wie is conservatief?

Het tweede grote probleem dat dit boek nog eens duidelijk stelt is de positie van de confessionele partijen in het huidige politieke bestel.

De weigering van b.v. de A.R.P. om vóóraf, ik bedoel voor de verkiezingen en voor de kabinetsformatie voorkeur uit te spreken voor de toekomstige regeringspartner — hetzij P.v.d.A. hetzij V.V.D. —, is inderdaad een gewichtige oorzaak van de onduidelijkheid en malaise in de politieke situatie. We kunnen Faas dit verwijt toegeven.

Door wél vooraf haar keuze te maken zou een A.R.P. echter toegeven dat het dilemma P.v.d.A. of V.V.D. het werkelijke politieke dilemma in Nederland is. In feite betekent dat, dat in die situatie het bestaansrecht van een confessionele partij opgegeven wordt. Als het enige politieke alternatief in Nederland is P.v.d.A. versus V.V.D., kan men niet tezelfdertijd de pretenties voeren van een christelijk-confessionele partij. Men houdt er geen christelijke partij op na terwille van wat bijzaken.

Hier ligt inderdaad een probleem. Door niet te treden in het alternatief P.v.d.A.-V.V.D. en terecht treedt de A.R.P. daar niet in, bevordert zij echter de onduidelijkheid in de politiek.

De lezer bemerkt het: het boek van Faas stelt vragen waarop het antwoord niet zo gemakkelijk te geven is.

Vrijmaking en kerkscheuring

In onze kerken vreet het kwaad van de kerkscheuring voort als een kanker en met vrees en beving vraagt men zich af wat het einde daarvan zal zijn.

In verband met deze kerkverscheurende activiteit wordt ook telkens de vrijmaking in geding gebracht.

Men durft zelfs beweren dat men de kerk scheurt om trouw aan de vrijmaking te blijven.

Het is daarom gewenst en nodig zich er rekenschap van te geven hoe de verhouding, het verband is tussen de vrijmaking — de echte — en een kerkelijke afscheiding die op een scheur in de kerk uitloopt.

☆☆☆

Het is voor ieder die de geschiedenis van de vrijmaking onbevungen nagaat duidelijk dat deze — en zelfs in de eerste plaats — een worsteling is geweest om de handhaving, c.q.: het herstel van de **eenheid der kerk**.

De synoden hadden de kerk, door haar een stel boven de Schrift uitgaande leerstellingen bindend op te leggen, in principe **gescheurd**. De feitelijke scheuring volgde toen de kerkelijke vergaderingen ertoe overgingen te schorsen, af te zetten en uit te werpen.

In hun verzet tegen deze kerkverscheurende activiteiten van de synodale kerkelijke vergaderingen ging het nu de „bezwaarden”, de „vrijgemaakten”, om de bewaring van de éénheid der kerk.

De bewaring van de eenheid der kerk was zelfs de **eigenlijke** inzet van hun worsteling. Het ging bij de vrijmaking vóór alles om het herstel van de breuk die in de kerk was geslagen.

Wij hebben vóór 1944 gezegd, zo schreef Schilder in 1951: Het gehele volkje dat in de Gereformeerde Kerken huist, „hoort bij mekaar”. En we zeggen **precies hetzelfde ook na 1944**. „Dit volkje hoort nóg altijd bij mekaar.” „Iedereen die voor 1944 met ons communiceerde, moet het nog kunnen, **voorzover het aan ons ligt**.”

„Wij zijn goed vrijgemaakt om weer goeie gereformeerden van voor '44 te worden... Ik wou voor wat ons betreft terug naar de **breedte** van alle getallen, die we vóór 1944 hadden (en nog **breder!**), en dan met al die getallen doordringen naar de **diepte** van waarachtige reformatie, zoals die vereist was en bepleit werd vóór 1944.” Ik heb bij de vrijmaking, zo verzekerde Schilder kort vóór zijn dood, van niemand in de Geref. Kerk afscheid genomen, noch voor iemand een poort toe gesloten. „Wij hebben alleen maar de poort, die anderen wilden dicht werpen **open gehouden**... Toen die anderen uitwierpen, zeiden wij: **houd ze open!**”

Uit deze uitspraken — en ze zijn met talloze te vermeerderen — blijkt zonneklaar dat het bij de vrijmaking vooral ging om de **bewaring van de eenheid der kerk**.

Ik durf het te zeggen, en het is mij een vreugde dat te kunnen en te mogen doen: Het was en is de **eer** van de vrijgemaakten dat ze in 1944 hunnerzijds ten aanzien van **niemand** het kerkelijke tafellaken hebben doorgesneden! Zij werden uitgeworpen, maar hunnerzijds **wierpen zij niemand uit**. En ze wilden dat ook niet doen!

Schilder verklaarde het met alle nadruk en hij hield dat tot zijn dood vol: Wat ons betreft wij willen aan één zelfde Avondmaals-tafel gaan zitten met **allen** met wie wij dat vóór 1944 deden! Dat wil zeggen: ook met H. H. Kuyper, Hepp, K. Dijk, Ridderbos, Polman, Brillenburg Wurth, Bavinck enz., enz.

Met allen!

En hij wist heel goed wat hij zei.

Wie kende de Gereformeerde Kerken en de Gereformeerde mensen en leidlieden uit die dagen zoals hij?

☆☆☆

Dat zij die zich vrijmaakten zo hardnekkig vochten voor de bewaring van de eenheid der kerk vloede voort uit hun **geloof** ten aanzien van de kerk.

Het was een van de rijke gaven van God welke Hij ons voor en bij de vrijmaking schonk dat dat geloof door een beter verstaan van de Schriften aanmerkelijk werd verhelderd.

We gingen namelijk zien dat het wezenlijke, het allesbeheersende van de kerk dit is dat de verheerlijkte Christus door zijn Geest en Woord **allen** die de Vader hem gegeven heeft inlijft in zijn lichaam, opneemt in het volk Gods, of, anders gezegd, tot leden van zijn kerk maakt.

Tegelijk gingen we inzien dat de zo dóór en tót en ín Christus vergaderde kerk in al haar leden en vergaderingen voor alles één taak heeft. Namelijk het met Christus mee vergaderen van zijn kerk, het instrument zijn, en dan het zeer gewillig en gehoorzaam instrument zijn in Christus' kerkvergaderende activiteit.

C. Veenhof

Dit betekent in de eerste plaats dat de kerk ook hárerzijds **allen** in haar — op een bepaald moment van haar historie, en op een bepaalde plaats bestaande — vergadering moet **opnemen** omtrent wie Christus verzekert dat ze zijn discipelen, dat ze kinderen Gods zijn.

En dat evenzo de kerk alléén diegenen uit haar gemeenschap mag **uitwerpen** omtrent wie ze de rotsvaste overtuiging heeft dat Christus ze niet tot de zijnen rekent.

We kunnen dit ook kort en bondig zo zeggen: de **bedding** waarin zich de kerkelijke, de kerkvergaderende activiteiten van bepaalde kerken en kerkgemeenschappen voortbewegen moet **dezelfde** zijn, moet geheel en al **samenvallen** met de bedding waarin Christus op een bepaalde plaats en in een bepaald land zijn kerkvergaderende activiteit voortstuwt.

Of, om dat op nog een andere wijze te zeggen: Christus vergadert zijn gemeente als een kudde binnen een door Hem, en door Hem alléén, vastgestelde **omheining**. De kerk mag harerzijds niemand binnen haar gemeenschap opnemen dan hen omtrent wie ze de vaste overtuiging heeft dat Christus hen tot de zijnen rekent.

Maar ze mag ook om haars levens wil niemand uitwerpen of buiten laten staan van wie Christus zegt: die man, die vrouw, dat kind zijn mijn discipelen!

Een ware kerk moet de omheining welke Christus om zijn kerk opricht met vreeze en beven eerbiedigen. Zij mag die niet ruimer maken, maar evenmin enger!

☆☆☆

Het was weer Schilder die deze geloofsovertuiging omtrent de kerk op concrete en indringende wijze vertolkte.

Hij deed dat vele malen. Maar zelden duidelijker en krachtiger dan bij zijn eerste publieke optreden na de vrijmaking. Schilder deed dat in de vorm van een eed, die hij namens alle vrijgemaakten aflegde. Een eed die wel eens, en terecht, het „magna charta” der vrijmaking is genoemd.

Die eed luidde als volgt: „**Wij hongeren naar de katholieke kerk, naar de kerk die algemeen is, en wij zweren bij God een dure eed ook vandaag: wij zweren een dure eed, die aldus luidt: Waar ook en wanneer ook wij gaan staan in een kerk-formatie, hoe ze ook heet of heten kan: het zal niet aan ons liggen als er één man of één vrouw of één**

kind buiten blijft waarvan God zegt: hij moet er binnen zijn.”

Ieder die Schilder ook maar een beetje kent beseft welk een geweldige ernst deze woorden in zijn mond verkregen.

Schilder betuigde daarmee — en ik zeg het nog eens, namens **alle** vrijgemaakten — dat in de toen door God vrijgemaakte kerken plaats moest zijn voor **allen** die Christus zijn kinderen noemt. En dat zijn allen die waarachtig geloven in Jezus Christus als de Zoon van God en de Verlosser der wereld. (Joh. 1 : 12; 1 Joh. 5 : 1)

Op deze wijze vertolkte Schilder **positief** het geloof der vrijgemaakten ten aanzien van de toelating tot en zo de omvang van de kerk.

Maar hij deed dat ook **negatief**.

Namelijk door er op te wijzen dat alleen zij uit de kerk en uit het ambt gestoten mochten worden van wie het met volstrekte zekerheid vaststaat dat zij ongelovigen en dus kinderen der hel waren.

Toen iemand het waagde tegen een lid der kerk te zeggen dat hij maar naar „een andere kerk” moest overgaan reageerde Schilder op die goddeloze opmerking: „Wanneer we een broeder of zuster van ons wegstoten, omdat zij het niet in alle dingen met ons eens zijn, dan kunnen we zeggen: ga naar een kerkje waar je je beter thuis voelt, maar in werkelijkheid stoten we ze van de kerk weg in de hel. We moeten tot elkander durven zeggen: **Man! we staan door Gods genade beiden in Zijn kerk en blijft dus om 's HEREN wil hier; loop nooit weg, want buiten is de hel!**”

En waar het bij deze kwestie op aan komt omschreef Schilder zo: „**We moeten allemaal met elkaar allereerst de Kerk gaan zien in haar breedheid, naar onze belijdenis, zó breed dat we durven zeggen: hier — of naar de hel.**”

☆☆☆

Hier — of naar de hel!

Inderdaad, dat is in lapidaire voren de belijdenis van het Schriftuurlijk, het christelijk geloof omtrent de ene, algemene, katholieke kerk, omtrent die kerk buiten welke geen zaligheid is.

Een kerk die pretendeert kerk van Christus te zijn moet zó leven en handelen — bij de vervulling van al haar opdrachten en in al haar vergaderingen — dat ze ernst maakt met die grondwet der kerk: **hier — of naar de hel**.

Wat „andere kerken” doen moeten zij weten. Maar een kerk die **waarachtig** kerk, die **ware** kerk wil zijn, moet in alles naar deze norm leven.

En deze grondwet voor het kerkelijke leven is nu ook van beslissende betekenis als het gaat om een afscheiding van de kerk.

Mogen we ons afscheiden van een kerk?

Ja, als we rotsvast weten en daarom ook durven zweren dat de gemeenschap welke we verlaten een **valse** kerk is, een vergadering van de Antichrist, een synagoge van Satan is geworden.

Mogen we broeders van ons afstoten en uit het ambt jagen?

Ja, als we rotsvast weten: deze broeders zijn geen broeders meer, maar hardnekkige ongelovigen en goddelozen, het zijn kinderen der hel.

Maar als we dat niet durven, niet kunnen, niet mogen zeggen **scheuren** we met onze afscheiding de kerke Gods, het lichaam van Christus.

Indien we dat niet durven, niet kunnen, niet mogen zeggen en ons toch afscheiden halen we de pluriformiteitsleer met vlag en wimpel binnen en verworden we tot een sekte.

Het gaat in deze om dingen van de allerhoogste ernst.

Ik zeg het in dit verband nog eens: Wij hebben ons in 1944 niet afgescheiden. En wij hebben ook niemand geschorst, afgezet of uitgeworpen — Wij **zijn** geschorst, afgezet, uitgeworpen.

☆☆☆

Als we nu werkelijk geloven wat Schilder in de boven geciteerde woorden omschreef dan zeggen we met alle kracht **neen** tegen de kerkscheuring in Groningen, Amsterdam, Amstelveen, Oegstgeest, Kampen en waar die verder ook maar ontstond.

We **moeten** dan tegen deze scheuringen **neen** zeggen, maar tegelijk ook de broeders die dat kwaad bedrijven om Christus' wil vasthouden.

We **moeten** dan tegen deze scheuringen **neen** zeggen, want zo alleen geloven we metterdaad één heilige, algemene, christelijke kerk. Zo alleen zijn we werkelijk reformatorische christenen. Zo alleen zijn we echte vrijgemaakten.

Als we met de scheuring meedoen hebben we daarin het geloof waaruit de vrijmaking ontsprong **verloochend**.

En als de scheuring zich voortzet tot het einde is daarmee de vrijmaking radicaal en integraal **gelikwideerd**.

INGEZONDEN

ERVARINGEN IN KAMPEN

Wanneer ik zondags zo hier en daar kom om te preken, wordt me nogal eens de vraag gesteld: Hoe bevalt het in Kampen? Soms wordt de opmerking gemaakt: Als u geweten had, hoe het in Kampen is, dan was u er zeker niet naar toe gegaan. Graag wil ik iets van m'n ervaringen in Kampen doorgeven.

Ik had me er wel enigszins op ingesteld, dat er in Kampen een kerkelijke strijd werd gevoerd, maar wat ik in de laatste maanden daarvan gezien heb, had ik niet mogelijk geacht.

Het resultaat is dat de gemeente van Kampen, gescheurd is, terwijl het me onmogelijk is, in de geschriften van hen die afzonderlijk zijn gaan vergaderen, een in de Schrift gepronounced verdediging te vinden. Er worden veel grieven geuit, en bovendien wordt zeer kwistig met bijbelteksten gestrooid, maar aantonen zie hier wordt tegen de Schrift en tegen de belijdenis gezondigd, heb ik tevergeefs gezocht. Het ergste is dat zij die zich zo fel keren tegen de Kamper Kerkeraad het met de waarheid niet altijd even nauw nemen. Van dit laatste wil ik dadelijk een bewijs leveren uit de brief ondertekend door J. Kamphuis. In zijn brief lezen we: „Al jaren lang is het hier in Kampen bergafwaarts gegaan en al jaren lang is de band aan de Schriftuurlijke belijdenis hoe langer hoe losser geworden”. Zo'n zware beschuldiging waarmee een kerkscheuring moet worden verdedigd moet toch wel met duidelijke en overtuigende argumenten gestaafd worden. Maar niets daarvan. Als voorbeeld van de afdwalingen van de Kamper predikanten plus kerkeraad lezen we: „Zo wordt de dwaling, dat onze broeders en zusters, die in de Here sterven, alléén maar **dood** zouden zijn en pas bij de wederkomst weer zouden ontwaken (waartegen zich zondag 22, 1e gedeelte van onze catechismus nadrukkelijk keert) niet maar in bescherming genomen, maar min of meer bedekt ook de gemeente ingevoerd.”

Hier geeft J. Kamphuis beslist een onware bewering. Toen het boek van ds. Telder „Sterven en dan...” verschenen is heeft ds. Lindeboom daarover een nogal uitgebreide recensie geschreven in de Kamper Kerkbode. In deze recensie, waarmee ook de andere predikanten instemden en nog instemmen is juist het tegendeel gezegd van wat J. Kamphuis beweert. Daar is openlijk bestreden, wat volgens J.K. „min of meer bedekt de gemeente ingevoerd wordt”. Zo slecht wordt het vreselijke feit van een kerkscheuring verdedigd.

Dan krijgt in dezelfde brief van J. Kamphuis de „Open Brief” een beurt. Het eerste punt dat de ondertekenaars zwaar wordt aangerekend, is dat de Vrijmaking een broedertwist en een vete genoemd wordt. Ik weet wel prof. Kamphuis was toen nog student, maar hij kon toch weten dat

1e. van de kant van de bezwaarden in '44 en '45 steeds is gesproken van „meningsverschillen” terwijl van de kant van de Synode steeds is gesproken van „leergeschieden”. Prof. K.S. heeft na zijn schor-

sing nog gevraagd: Brs. draag mij met m'n andere mening, met m'n andere gevoelens. J.K. is hier overgestapt op het synodale standpunt. „Leergeschieden”.

2e. Verschillende bezwaarde predikanten hebben met mij, meer of minder officieel de mededeling ontvangen, het gaat niet tegen u, blijf toch rustig.

Toen ik destijds op de vergadering van de classis Groningen, na de schorsing van predikanten en kerkeradsleden van de kerk van Groningen, schriftelijk te kennen gaf dat ik de zgn. leerbeslissingen niet aanvaardde en de schorsingen niet erkende, werd dit stilzwijgend goed gevonden. Een ouderling van de kerk van Sauwerd, die oordeelde, dat ik door m'n schrijven het tafellaken had doorgesneden, kreeg te horen dat hij mis was. Dit uit de mond van een toenmalig lid van het moderamen van de Synode. Het ging niet tegen mij.

3e. Er waren destijds ambtsdragers die oordeelden (sommigen van hen zijn nog ambtsdragers in onze kerken) dat de zgn. leeruitspraken van de Synode juist waren. Zij waren kerkrechtelijk bezwaard. We herinneren ons deze tweërlei soort bezwaarden toch nog wel! Aan hen werd door de kerkelijke vergaderingen verzekerd dat ze bij ons behoorden. Ze werden met open armen ontvangen. Onlangs verzekerde een ouderling me dat hij er nog zo over dacht, maar in de bestrijding van de „Open Brief” las, dat de toen wijd open gezette deur, nu wordt dichtgeworpen. Ik mag toch ook nog als bekend veronderstellen dat de **binding** aan de synodebesluiten het punt was, waarop de zaak vastliep. De synode zei: Het gaat over de leer en dus moeten we binden, de „bezwaarden” zeiden het gaat over meningsverschillen en dus mag er geen binding zijn.

Om misverstand te voorkomen en fluistercampagnes af te snijden, wil ik opmerken dat ik vandaag veel en veel verder van de synodale kerk afsta dan in 1945. Verschillende ondertekenaars van de „Open Brief” denken er evenzo over. Het standpunt in dezen is me niet van allen bekend, echter het tegendeel van niemand.

Maar nu verder over m'n Kamper ervaringen. Mij is sterk opgevallen in de gepubliceerde brieven en ook in persoonlijke gesprekken, dat waar tweërlei mogelijkheid is, nl. het trekken van een goede en welwillende conclusie geleid door broederlijke liefde, en ook een hard afwijzend oordeel, dat daar zeker dit laatste als het éne mogelijke wordt voorgesteld.

Maar er is meer. Ik denk aan allerlei roddelcampagnes welke worden gevoerd. Een broeder vertelde me dat bij hem op huisbezoek een ouderling had beweerd dat hij van de belijdenis niets meer moest hebben. Maar een naam wilde hij niet noemen. Nee, nee, we noemen geen namen. Persoonlijk is me buiten Kampen al tweemaal de vraag gesteld hoe men er bij kwam in Kampen, dat ik de hele belijdenis over boord zette. Allerlei bezwaren tegen de prediking van de Kamper predikanten worden genoemd, maar concreet ketterijen aanwijzen doet niemand. Wat een opgave wekelijks te preken, en daarbij weten er zitten velen onder m'n gehoor, die iedere fout welke ik maak, graag met beide handen aangrijpen om me onmogelijk te maken.

Maar er is nog meer. Onlangs werd een vergadering van de Schoolvereniging gehouden. Naar m'n al 40 jaar gevolgde praktijk, ging ik ter vergadering.

Na de opening kwam op voorstel van de voorzitter br. W. C. van Dijk eerst aan de orde één van de laatste punten van het agendum. Rapport over een bijgelegd conflict. Niemand maakte bezwaar tegen deze afwijking van de volgorde van het agendum. Ik heb wel vaker iets dergelijks meegemaakt een verzoening tussen broeders. Eén keer werd spontaan gezegd: voordat we verder gaan met de vergadering zullen we eerst de Here danken voor deze weldaad. Blijdschap werd hier in Kampen op genoemde vergadering niet getoond. Eerder was er een gepeuter of er nog niet ergens een vinger achter te krijgen was.

Maar toen gebeurde er iets wat iemand die niet aanwezig was, zich maar nauwelijks kan voorstellen.

Een schriftelijk ingediend voorstel hield in dat nu eerst de bestuursverkiezing, welke reeds het vorig jaar na de opening als punt één op het agendum stond, maar toen niet plaatsvond, zou worden afgehandeld. Een tweede afwijking dus van het programma. Toen was zo ineens de boot aan. Fel protest van de voorzitter, ijverig gesteund door prof. Kamphuis. Toen werd afwijking van het agendum zoiets als zondigen tegen een heilige orde. Het H. Avondmaal dat binnenkort gevierd zou worden werd er zelfs bijgehaald. Wie afweek van het agendum en zo'n afwijking toestond, stond de viering van het H. Avondmaal in de weg.

Aan de stemming heb ik, omdat ik een vreemde eend in de bijt was, niet willen deelnemen.

Tegen het scherm met het H. Avondmaal om zo z'n zin te krijgen heb ik ernstig geprotesteerd.

Er kwam van de kant van prof. Kamphuis ook een excuus nl. dat hij niet de eerste geweest was die het H. Avondmaal genoemd had. Toen de vergadering met grote meerderheid van stemmen besloot toch eerst de bestuursverkiezing aan de orde te stellen, verlieten de voorzitter br. W. C. van Dijk en prof. Kamphuis met hun aanhang, de vergadering.

Deze en soortgelijke strubbelingen hebben als ontknoping gebracht de scheur in de kerk van Kampen. Wat een verschil met de kerkstrijd in 1834, 1886 en 1944. Het is alsof er geen besef meer is van het vreselijke dat de gemeente van Christus wordt verscheurd. Bovendien worden alle kerken hier bij betrokken. Iedere kerk wordt feitelijk opgeroepen te kiezen door de oproep eigen predikant beschikbaar te stellen voor de groep die staat achter W. C. van Dijk en D. J. Gritter. Allereerst worden zo alle broeders en zusters in Kampen geroepen tot een keuze d.i. tot loslaten van hun kerkeraad en van hun broeders en zusters. Dit mag niet. Om dit doen tegen te gaan heb ik bovenstaande geschreven en gepubliceerd. Ik moet als lid van de kerk van Kampen kiezen. Ik wil de Kamper predikanten niet missen en ik wil ook prof. Kamphuis niet missen. Maar ik moet kiezen, ik kan er niet tussen in zweven. Hier is een ongeoorloofde dwang, tegen Gods Woord in. Dit is de harde werkelijkheid van de toestand in Kampen.

H. Brink,
Beekmanstraat 30, Kampen

KERKNIEUWS

Beroepen: te Heerde en te Kommerzijl-Niezijl: kand. W. J. van der Linde te Zwolle; te Leerdam (voor de missionaire dienst in Zuid-Afrika): kand. R. Keesenberg te Zwolle; te Zwijndrecht (2e maal): ds. J. G. Meijer te Heemse; te Enumatil (bij aëcl.): ds. R. Timmerman te Bunschoten-Spakenburg.

Aangenomen: naar Drogeham: kand. H. J. Begemann te Gouda; naar Driesum c.a.: kand. W. J. van der Linde te Zwolle; naar Zwijndrecht: ds. J. G. Meijer te Heemse; naar Leerdam (voor de missionaire dienst in Zuid-Afrika): kand. R. Keesenberg te Zwolle.

Bedankt: voor IJmuiden: ds. R. Houwen te Hattem; voor Garrelswaer, Souburg-Vlissingen, Smilde en Diever, Ferwerd en Hallum, Alkmaar en Broek op Langedijk, Marum en Kornhorn, Huizum, Blija, Avereest-Dedemsvaart, en Kralingsche Veer-Krimpen a.d. IJssel: kand. H. J. Begemann te Gouda; voor Heerde, Kommerzijl en Niezijl, Loosdrecht, Nagele, Pernis en Tweede Exloërmond en Valthermond: kand. W. J. van der Linde te Zwolle.

Ds. J. A. Petter. Woensdag 19 juli jl. is ds. J. A. Petter van Musselkanaal, die met vakantie op Vlieland verbleef, door een trek-golf meegesleept de zee in, waardoor hij verdronk. Zijn lichaam is enige tijd later aan-gepoeld.

Ds. Petter ging op latere leeftijd theologie studeren. Hij werd op 24 april 1936 geboren, en verbond zich op 4 dec. 1966 aan de gemeente te Musselkanaal. Hij was gehuwd, en heeft een dochtertje van ruim twee maanden.

Op zaterdag 22 juli vond onder grote belangstelling de begrafenis plaats in Musselkanaal.

Santpoort. Op zondag 9 juli heeft de kerk van Santpoort haar laatste diensten des Woords gehouden. Het gemeentelijk leven houdt daar op te bestaan. Aan de leden is de vrije keus gelaten om of naar IJmuiden of naar Haarlem te gaan.

De achteruitgang van ledental heeft tot dit besluit geleid, na ingewonnen advies van de classis. Aan vakantiegangers zij verwezen naar de diensten van Haarlem en IJmuiden.

In het Handboek 1967 stond de kerk te Santpoort nog vermeld met 65 leden, waarvan 38 belijdende leden.

's-Gravenhage-Loosduinen. Ook in de gemeente te 's-Gravenhage-Loosduinen is een scheuring ontstaan, doordat 2 ouderlingen en een diaken in een schrijven tot de gemeente, de kerkleden hebben weggeroepen van achter de ontrouwe ambtsdienst van de meerderheid van de kerkeraad. Deze ontrouw bleek, volgens hun brief, hieruit, dat de kerkeraad in meerderheid de bezwaren van ds. B. Telder tegen de formulering van antwoord 57 H.C. zou delen, en zich daarmee zou stellen achter het gevoelen van hun predikant ds. J. W. Verhey. Eveneens is de kerkeraad h.i. voorbijgegaan aan een tweetal besluiten van de classis inzake deze materie.

De moeilijkheden verscherpten zich, toen de kerkeraad onlangs het besluit nam, om de generale synode niet meer aan te merken als de generale synode van de Gereformeerde kerken, vanwege het niet ontvangen van ds. Schoep als lid.

Op zondag 16 juli jl. heeft de kerkeraad een kanselafkondiging doen voorlezen, waarin hij de drie uitgetreden ambtsdragers beschuldigt van openbare scheurmaking. In deze kanselboodschap merkt de kerkeraad verder op: „Het is thans niet de tijd de tot de kerkeraad gerichte beschuldigingen, die met geen enkel bewijs zijn gestaafd, te weerleggen. Slechts wil de kerkeraad de gemeente erop attenderen, dat de in het rondschrijven genoemde bezwaren, ook al zouden zij juist zijn, geen afscheiding wettigen. Dit geldt nog te meer, daar in de laatste vergadering waarin genoemde broeders aanwezig waren, weliswaar hun voorstel niet was aangenomen, doch uitdrukkelijk was toegezegd dat een revisieverzoek bij de e.v. classis of een appel bij de e.k. particuliere synode betreffende het laatste classisbesluit overwogen zou worden”. Voorts werd nog meegedeeld, dat de kerkeraad voornemens is op 5 september a.s. in een gemeentevergadering, zijn antwoord op het toegezonden rondschrijven der uitgetreden broeders bekend te maken.

Amstelveen. Een aantal leden van de gemeente te Amstelveen heeft zich onttrokken aan het opzicht en tucht van de kerkeraad. Zij hebben daartoe een verklaring aan de kerkeraad en de gemeente toegezonden, waarin zij stellen, dat de kerkeraad met zijn predikant ds. B. J. F. Schoep, geworden is tot een ontrouwe kerkeraad, waarom zij de kerkelijke gemeenschap met hem moesten verbreken.

Hun bezwaren waren voornamelijk gericht tegen de prediking en de persarbeid van ds. Schoep, in het bijzonder tegen zijn visie op de kerk van Christus — op welk punt hij zou leren, dat de gedoopte gelovigen allen tezamen de ware kerk vormen, zulks in strijd met art. 27-29 N.G.B. — en zijn mening over het gezag der belijdenisgeschriften en het Schriftgezag.

Almkerk-Werkendam. In een uitgebreid schrijven heeft een deel van de gemeente te Almkerk-Werkendam de kerkeraad meegedeeld, dat zij naar het ambt der gelovigen, door de kerkeraad gedwongen, zich afscheidt van zijn vergadering, totdat hij terugkeert tot de waarachtige dienst des Heren; tevens roepen zij de gemeente op de ontrouwe ambtsdienst van de kerkeraad te verlaten.

De oorzaken van de breuk lagen o.m. hierin, dat de kerkeraad h.i. reeds geruime tijd in zijn beleid praktisch dezelfde weg koos als de kerkeraad van Breda, zowel in de kwesties, die het Zuiden beroeren, als ook t.a.v. zaken als de "Open Brief", de schorsing van ds. Van der Ziel, e.d.

ADRESSEN

's-Gravenhage-Loosduinen: (ds. J. W. Verhey): scriba: J. H. Strating, Het Zicht 5, 's-Gravenhage.

STUDENTENLEVEN

Fides Quadrat Intellectum

Zij, die dit jaar hun studie aan de Theologische Hogeschool hopen aan te vangen, kunnen op de dag van de inschrijving, maandag 11 september a.s., de wens te kennen geven lid te worden van het Corpus Studiosorum in Academia Campensi "Fides Quadrat Intellectum".

Vanaf bovengenoemde datum is hun aanwezigheid in Kampen noodzakelijk in verband met het novitiat, dat op die datum D.V. zal ingaan; in deze periode kunnen zij kennis maken met het Corps en het Corpsleven. Eventuele verdere inlichtingen kunnen verkregen worden bij de Ab-actis Corporis.

Voor de Senaat,
J. J. Burger, h.t. Ab-actis,
Meijerskade 4, Leiden.

Civitas Studiosorum Reformatorum te Delft

De C.S.R. is een gemeenschap van reformatische studenten te Delft. Zij telt momenteel 120 leden.

De Civitas wil zich in al haar activiteiten laten leiden door Gods Woord als enige norm, en wil trouw zijn aan de daarop gegronde belijdenisgeschriften. In een tijd van relativering en loslating van Gods Woord, zien de C.S.R.-leden het als een zegen elkaar te mogen vasthouden en stimuleren in het geloof. De Civitas weet en ondervindt het ook, dat het steeds moeilijker is de heerschappij van Christus over het leven tot gelding te brengen. Toch wil ze in studie, discussie en ontspanning hierop de nadruk leggen, omdat het kan en moet.

Zij die in Delft gaan studeren kunnen nadere inlichtingen krijgen op het Civitas Centrum, Oude Delft 251, Delft, (tel. 01730-35681 of 35971).

Voor hen die in Leiden gaan studeren

Wanneer u besloten hebt in Leiden te gaan studeren, zal de vraag bij u opkomen van welke studentenvereniging u lid moet worden.

Wij willen als gereformeerde studenten uw aandacht erop vestigen dat wij als leden van de Kerk van Christus de plicht hebben onze gaven ten nutte en ter zaligheid van andere kerkleden aan te wenden (Zondag 21 H.C.). Dit geldt voor heel ons leven, óók voor ons studentenleven.

Wij doen daarom een dringend beroep op u u aan te sluiten bij de Vereniging van Gereformeerde Studenten te Leiden "Franciscus Gomarus", die het bovenstaande nastreeft.

U zult ongetwijfeld voor problemen komen te staan in de vaak ongelovige academische wereld waarop u niet direkt antwoord weet. Samen met uw geloofsgenoten zult u dan deze problemen kunnen bestuderen in het licht der Heilige Schrift.

Tussen in- en ontspanning bestaat een juist evenwicht omdat alle activiteiten der Vereniging in de sfeer der amicitia plaatsvinden.

U kunt u aanmelden bij de ab-actis der Vereniging: mej. A. M. Wijker, Samuel de Zeehofje 13, Douzastraat 16, Leiden.

Gereformeerde Studentenvereniging te Groningen

U vraagt zich af wat de activiteiten van de Vereniging zijn? Laten wij een stukje van de agenda geven:

— Op woensdag 30 augustus, na afloop van de Universitaire oriënteringsdag zal er een broodmaaltijd zijn in een zaal achter de Noorderkerk. Hier zijn bij dezen uitgenodigd: De leden van de Reunistenorganisatie van de V.G.S. „Hendrik de Cock” (het College van Advies voor de Gereformeerde Studenten Vereniging en de aankomende studenten. Van harte welkom!

— Op vrijdag 8 september stellen wij ons voor een „Contact-avond” te organiseren voor

Redactieleden:

Ds. H. AMELINK, Dr. J. BOSCH,
P. GROEN, Prof. Dr. H. J. JAGER, Drs.
J. G. VAN OORD, Dr. P. G. SMELIK,
Prof. C. VEENHOF, Ds. G. VISEE

Adres van de Redactie:

Ds. H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Geref. Persvereniging „Opbouw”:

adres secretaris en penningmeester:
Van Lynden van Sandenburglaan 16,
Utrecht. Telef. 030-711450. Giro 448367.

Administratie abonnementen:

Drukkerij Steenberg,
Slotlaan 220, Zeist. Telef. 03404-12452

Abonnementenprijs

f 12.— per jaar (bij vooruitbetaling)
Zeist. Giro 233117.

Advertentieprijs 20 ct. per mm
Familieberichten 15 ct. per mm

De redactie verzoekt u dringend bij eventuele correspondentie te letten op het nieuwe adres.

de huidige plus toekomstige leden van de Gereformeerde Studenten Vereniging, allen met hun ouders. Op deze avond zal een amice een causerie houden over de taak en de plaats van een gereformeerde studentenvereniging, toegespitst op de situatie in Groningen. We rekenen op veel belangstelling en veel vragen!

— De kennismakingstijd duurt twaalf dagen. Ze begint op 11 september a.s. Aansluitend hieraan is er een weekend-kamp.

— Daarna beginnen de Officiële Vergaderingen met een spreker, de Bijbelkringen, de disputationen en de gezellige avonden in ons ontmoetingscentrum.

Te Uwer informatie zij nog opgemerkt, dat de V.G.S. „Hendrik de Cock”, die in onze vorige publicatie d.d. 25-5-'67 vermeld werd, een interkerkelijke organisatie is geworden. Zij stelt zich ten doel een „positief-christelijk studentenleven te realiseren”, waarbij „het exclusieve criterium, dat men lid moet zijn van een gereformeerde kerk (vrijgemaakt) is vervallen.” Verder verwijzen wij naar haar publikatie in „Opbouw” d.d. 30 juni 1967.

G.P.J.C.-ers EN BELANGSTELLENDEN OPGELET!

De G.P.J.C. van Zuidhorn organiseert op 26 augustus een Landdag achter de Geref. Kerk bij de brug. **Aanvang 2.45 uur precies.**

Deze middag hopen voor ons te spreken de heer S. J. Sietsma, over "Volkssouvereiniteit" en "Regeren bij de gratie Gods". En ds. J. G. Meijer van Heemse over "Het doel van de G.P.J.C.". Muzikale medewerking wordt verleend door "Hendrick de Cock" van **Ulrum**.

De avondvergadering begint 's avonds om **7.30 uur** in de kerk. Deze bijeenkomst zal in het licht staan van "Ambon" en "West-Irian".

Over deze twee landen zullen ook films vertoond worden.

Kaarten in voorverkoop bij mej. Posma, „Zonnehuis”, Zuidhorn, van 7-9.30 uur n.m. vanaf 19 augustus. Toegangsprijs f 2,—.

Vanaf het station en bij binnenkomst in Zuidhorn kunnen de G.P.J.C.-ers de pijlen volgen met vermelding "G.P.J.C.-Landdag".

Tussen de bijeenkomsten is er gelegenheid om koffie met **meegebrachte** lunchpakketjes te gebruiken in de consistorie achter de kerk. Komt allen!

P. Huizenga, alg. adj.

VERANTWOORDING GIFTEN KERKWERK WALDENZEN ITALIÉ

Hieronder laat ik weer een opgave volgen van de giften, die ik mocht ontvangen:

W.R. te R. 5,—; M.G.v.d.G. te R. 100,—; G.O. te d.H. 10,—; A.J.v.d.W. te V. 10,—; W.M.A. te d.H. 10,—; J.P. te A. 20,—; H.H. te R. 25,—; J.L. te K. 2,50; J.C.S. te R. 5,—; N.N. te R. 100,—; totaal 287,50; totaal inclusief vorige verantwoordingen 10.442,26.

Alle gevers en geefsters hartelijk dank! Verdere giften verwacht ik gaarne op mijn postrekening nr. 50440 (P. Groen, Rotterdam).

P. Groen